

În mijlocul localității Ortelec (în prezent înglobată municipiului Zalău), pe o terasă, în punctul numit „Cetate“, a fost întreprins un sondaj arheologic, în octombrie 1980. Extremitatea terasei a fost separată spre vest cu un șanț destul de adinc, celelalte margini fiind abrupte, deasupra piriului Ortelec și a unui afluent al său care curge dinspre vest. Intrarea în incintă se făcea, odinioară, prin partea de nord, pe o șă domoală, vizibilă și astăzi. Incinta, de formă elipsoidală, are diametrele de 153,50 × 86,50 m. Pe latura de vest, valul artificial este destul de înalt însă, datorită faptului că pe panta sa interioară se află biserica și cimitirul actual n-a fost posibilă efectuarea unui sondaj. Însă, cu ocazia săpării gropilor de morminte, au fost găsite urme de arsură, precum și ceramică și unele unelte agricole (din păcate dispărute).

În colțul de nord-est al incintei au fost trasate patru secțiuni: S I de 10 × 4 m, S II de 10 × 2 m, S III de 28 × 2 m și S IV de 36 × 1,50 m, unde au fost descoperite -- unele la o adâncime extrem de mică (0,10—0,25 m) — 31 schelete întregi, 25 de cranii, precum și un număr mare de oase răvășite, unele probabil din vechime (datorită înmormintărilor succesive pe același loc), altele cu ocazia unor lucrări moderne. Acum câțiva ani, în zona respectivă se mai putea observa o movilă destul de aplatizată, care a fost nivelată, pământul fiind împins spre mijlocul incintei, pentru asanarea unei bălți. Ca atare, după decopertare, datorită lucrărilor agricole, multe morminte au fost deranjate. Atât configurația terenului, cât și faptul că spre marginea de est a terasei, unele morminte au fost descoperite la o adâncime mai mare (între 0,25—0,90 m), pledează pentru existența inițială a unui tumul deasupra mormintelor.

Mormintele sînt de înhumație, orientate V—E, cu unele mici devieri de la axul principal. Morții au fost întinși pe spate, cu miinile în general de-a lungul corpului, dar și îndoite pe piept în câteva cazuri, fiind foarte probabil puși în sicrie, avînd în vedere prezența unor urme de lemn carbonizat și a unor cuie descoperite în preajma scheletelor. În S I și S II, precum și în partea de vest a lui S III, densitatea scheletelor a fost mai mare, observîndu-se mai multe suprapuneri, dar ele se răreau spre marginea terasei, în S III și în partea de vest a S I, S II și S IV. În ceea ce

privește datarea acestui cimitir, nu putem apela decît la puținul inventar găsit în cîteva morminte, pe locul respectiv neexistînd alte elemente care să aleste o locuire anterioară sau posterioară lui. Deși nu s-a găsit nici o monedă, inventarul, conștînd din cîteva inele de tîmplă din bronz și din argint îndoite la un capăt în formă de S, pledează pentru încadrarea acestui cimitir în secolele XI—XII (contemporan cu cele mai recent cercetate de la Dăbîca, Cluj-Mănăștur, Sighișoara, Arad-Vladimirescu etc.). Menționăm, pe scurt, mormintele în care s-a găsit inventar. În S I la M₁: o cataramă mică din bronz, în formă de liră, avînd baza puțin îngroșată și decorată cu striuri; la M₃: un inel de tîmplă mic; la M₅: o brățară din bronz confecționată dintr-o sîrmă circulară, cu capetele apropiate și ascuțite; la M₉: un inel de tîmplă deosebit de mare, cu diametrul de 4,5 cm, avînd un capăt apaltizat și îndoit în formă de S. În S II, la M₁₂: un inel de tîmplă din bronz. În S III, la M₁₇ s-au găsit fragmente dintr-un eventual pumnal de fier; la M₂₄: un inel de tîmplă, iar la M₂₅: două inele de tîmplă din bronz, îndoite la un capăt în formă de S. Din aceste sondaje a ieșit foarte puțină ceramică. Doar în S IV, la adîncimea de 0,30—0,35 m, în dreptul m 13 și m 16,50, alături de cîteva fragmente de cărămizi ce par a fi romane, au fost descoperite resturile a două vase întregibile lucrate la roată. Fragmentele sînt de culoare brună, ornamentate cu linii paralele incizate, începînd de sub buza vasului, în primul caz, și cu linii ondulate dispuse pe întreaga suprafață a vasului, în cazul celui de al doilea. În aceeași secțiune, la m 13,50, s-a găsit un vîrf de săgeată, cu o singură aripioară păstrată, avînd un tub circular relativ lung.

În alte două secțiuni de sondaj, în grădina de zarzavat a C.A.P., din partea de nord a fortificației, în stratul de cultură cuprins între 0,50—0,80 m adîncime față de suprafața actuală, au ieșit fragmente de ceramică feudal-timpurie, ornamentată cu linii ondulate și paralele precum și cu împunsături, caracteristice pentru secolul al XI-lea, precum și cîteva fragmente de ceramică hallstattiană.

În linii mari sondajul întreprins la acest obiectiv, cu rezultate deocamdată modeste, pare să confirme existența unei fortificații din perioada

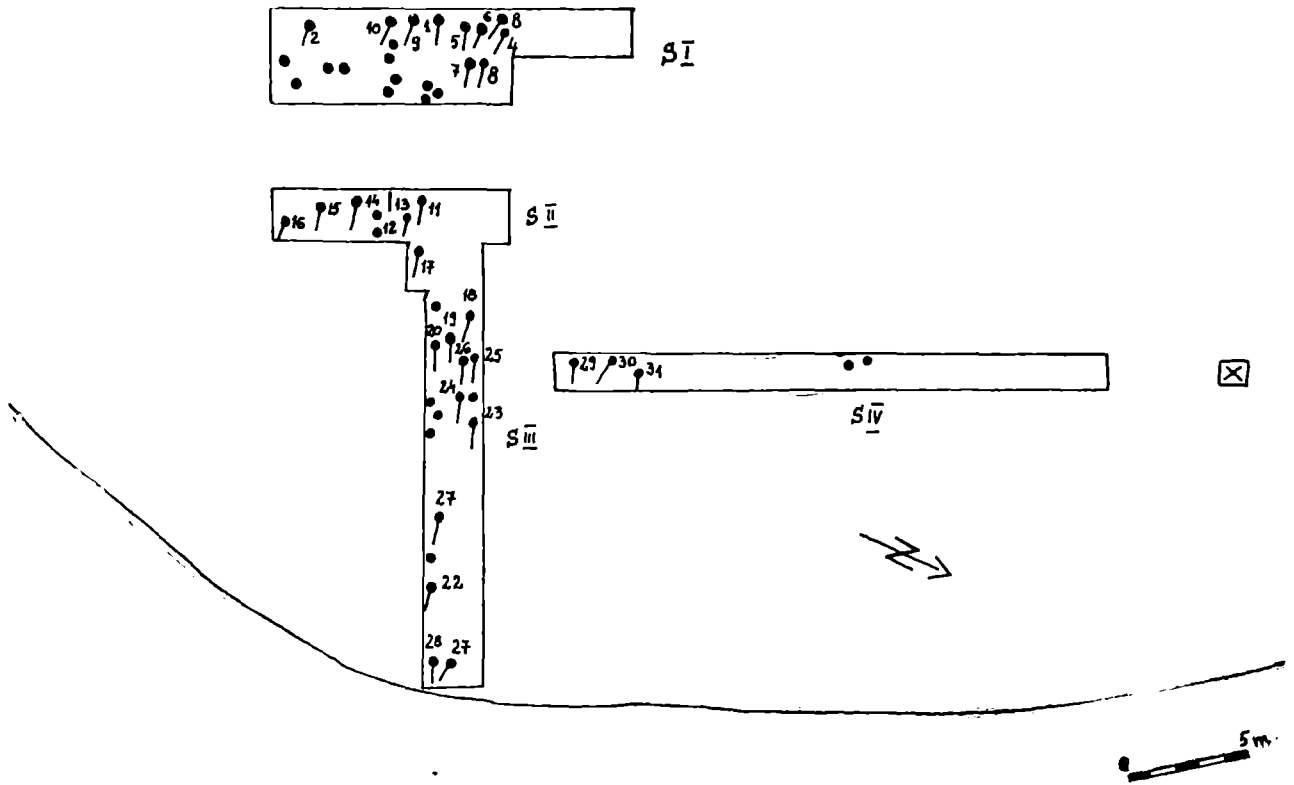

Fig. 1. Zalău—Orteleac. Planul general al săpăturilor, cu localizarea mormintelor.

de început a feudalismului, cu o așezare în preajmă și cu un cimitir în interiorul incintei. Amplificarea cercetărilor ar putea aduce date mai numeroase și mai sigure privind începutul fortificației, așezată într-un punct extrem de important, atât economic cât și strategic, și anume la pătrunderea dinspre apus prin Poarta Meseșului (în partea răsăriteană a căreia se află fortificația de la Moigrad, abandonată probabil în aceeași perioadă cu cea de la Ortelec), pe binecunoscutul drum de intrare *în* și de ieșire *din* Transilvania.

LE SONDAGE ARCHÉOLOGIQUE DE ZALĂU—ORTELEC

RÉSUMÉ

Au cours des sondages archéologiques entreprises dans l'enceinte fortifiée de Zalău—Ortelec, ont mis à jour quelques tombeaux datées entre le XIe—XIIe siècle (l'inventaire se compose de boucles d'oreille en S et de bague simples), et les traces d'un habitat appartenant à l'époque des débuts du Moyen Âge.

EXPLICATION DE LA FIGURE

Fig. 1. Zalău—Ortelec. Plan général des fouilles, avec la localisation des tombes.